

BUDDY LEVY

LABYRINT Z LEDU

TRIUMF I TRAGÉDIE
POLÁRNÍ VÝPRAVY
A. W. GREELYHO

PROSTOR

Buddy Levy

Labyrint z ledu

Triumf i tragédie polární výpravy A. W. Greelyho

PROSTOR

BUDDY LEVY

LABYRINT Z LEDU

TRIUMF I TRAGÉDIE
POLÁRNÍ VÝPRAVY
A. W. GREELYHO

přeložila Martina Lustigová

PROSTOR | PRAHA | 2020

LABYRINTH OF ICE

Copyright © 2019 by Buddy Levy

All rights reserved

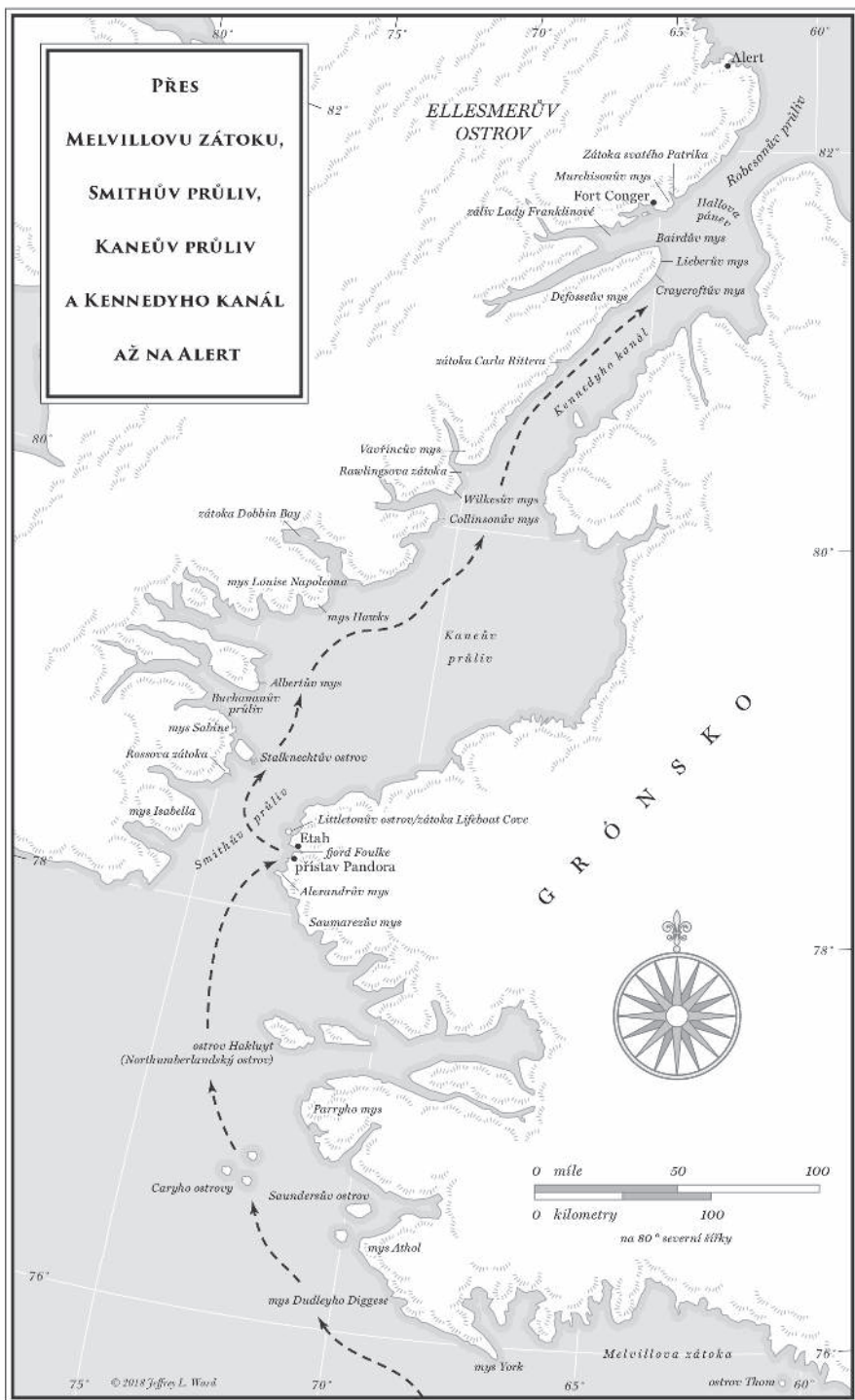
Translation © Martina Lustigová, 2020

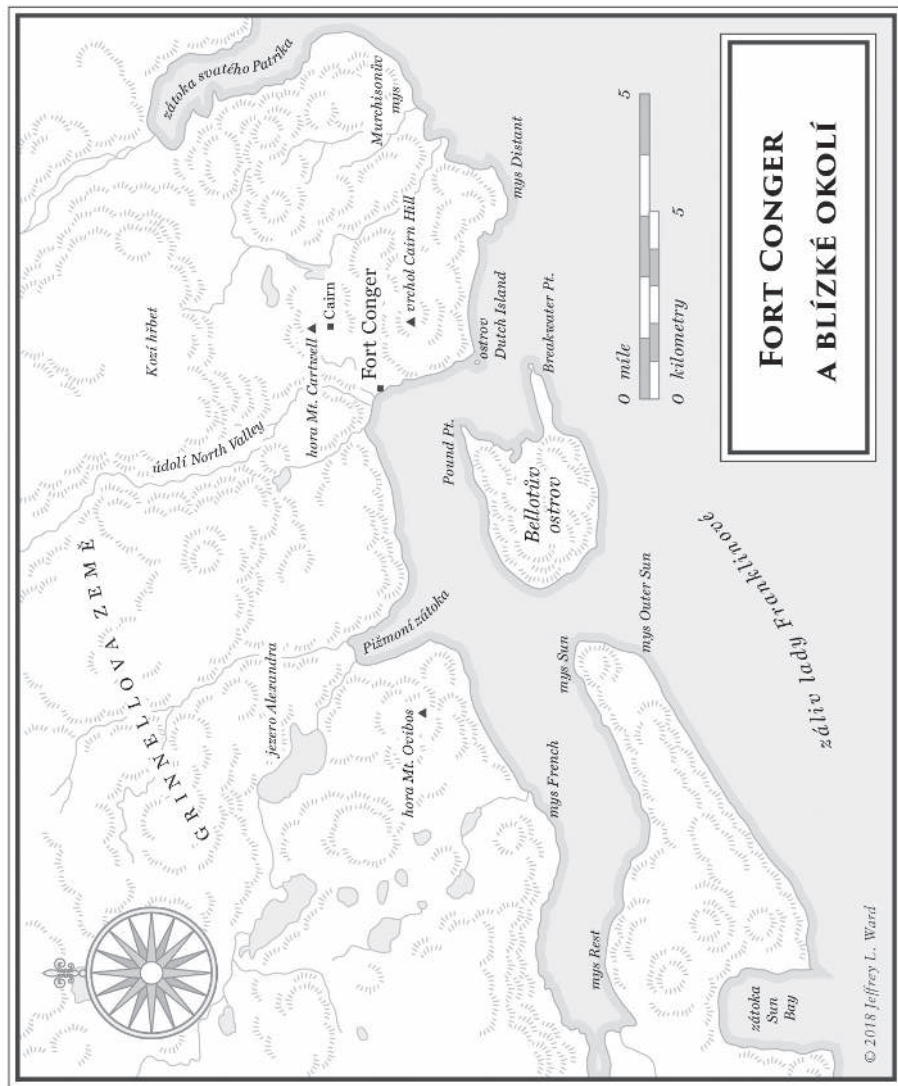
Czech edition © PROSTOR, 2020

Map illustrations © Jeffrey L. Ward, 2019

ISBN 978-80-7260-459-3

*Pro Johna Larkina— alias Juana Alarcóna
... alias Johnnyho Morocca
důvěrníka a spoluspiklence
společníka na dobrodružných výpravách
literárního kritika a rádce
nejopravdovějšího ze všech skutečných přátel*

TRASA CESTY LOCKWOODA A BRAINARDA NA SEVER PŘI POKUSU O DOSAŽENÍ REKORDNÍ VZDÁLENOSTI

ZEMĚPISNÁ ŠÍŘKA 83°24', 13.-15. KVĚTNA 1882

Rekordní vzdálenost na cestě
k severnímu pólu,
83°20' severní šířky,
dosažená Markhamem
12. května 1876

Rekordní vzdálenost
dosažená Lockwoodem
a Brainardem při
dobývání severu,
83°24' severní šířky,
44°5' západní délky,
13.-15. května, 1882

Šedesát dnů na cestě,
urazili šestnáct set kilometrů

Lincolnovo moře

mys Josepha Henryho

Alert

Bryantův mys

mys Britannia

ford Sherarda Osborna

ford Nordenakiida

ford Meigg's

HAZENOVA ZEMĚ

GRONSKO

ZEMĚ

HALLOVA

Hallova
pínav

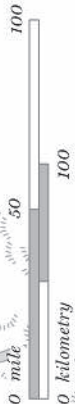
Fort Conger

Admiralův
ford

Robinsonův
přístav

Thank God

Lockwoodův ostrov

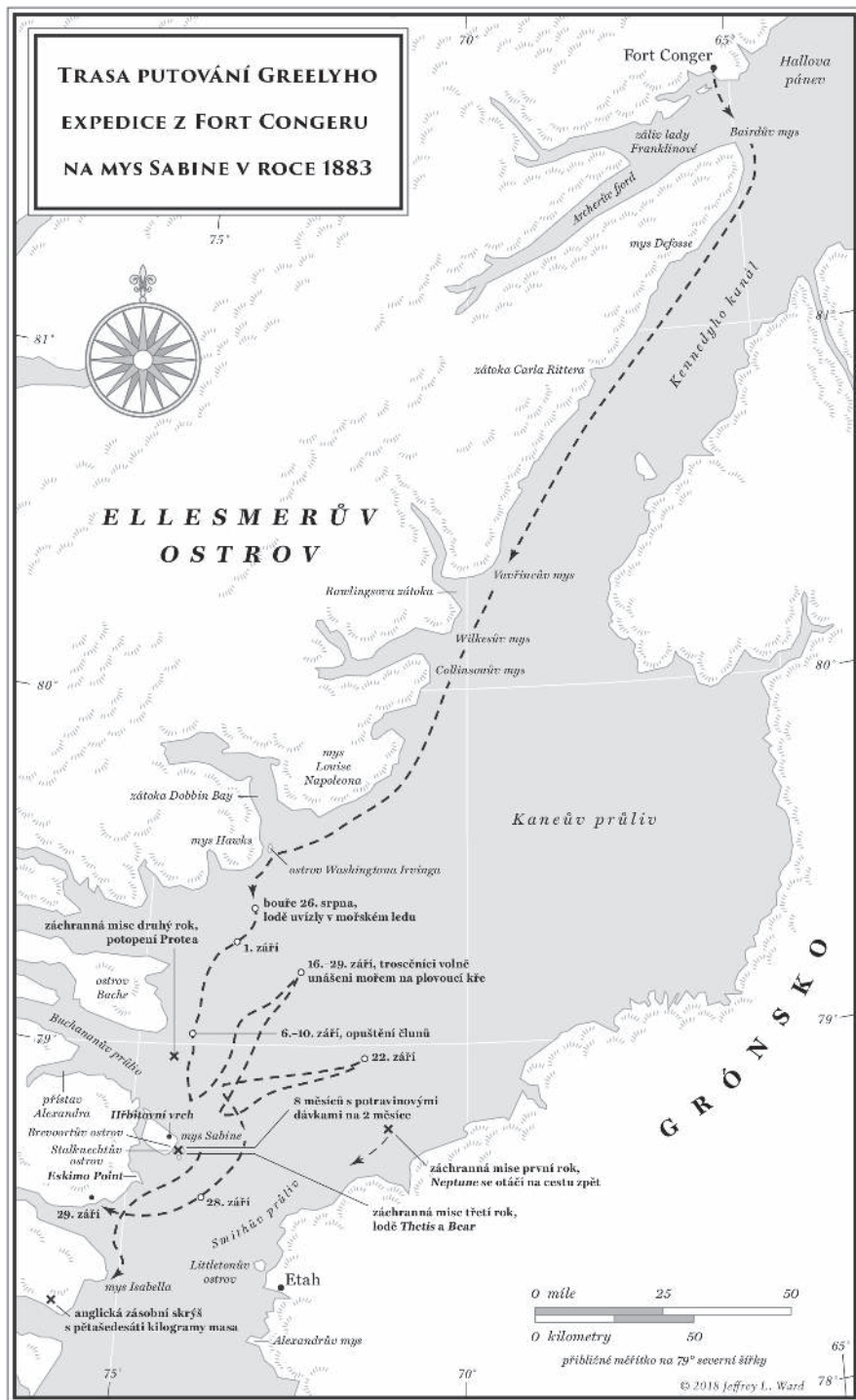

přibližné měřítko na 82° severní šířky

55° 60° 65°

© 2018 Jeffery L. Ward

**TRASA PUTOVÁNÍ GREELYHO
EXPEDICE Z FORT CONGERU
NA MYS SABINE V ROCE 1883**

*Mnoha různými cestami a prostředky se lidstvo snaží
proniknout do tohoto království smrti.*

— FRIDTJOF NANSEN, polárník

OBSAH

<i>Prolog</i>	21
1 Expedice do zálivu Lady Franklinové	25
2 Fort Conger	38
3 Příprava na polární noc	52
4 Dlouhá noc	63
5 „Dálný sever“	79
6 Neptune	91
7 Zima chmur	102
8 „Já nejsem <i>lady Franklinová</i> “	113
9 Daleký západ	117
10 Proteus a Yantic	125
11 Na hlídce	137
12 Ztroskotání	144
13 Rozloučení s Fort Congerem	155
14 Hra na kočku a na myš	170
15 Na volném moři	179
16 Opuštění	191
17 Skupina nezdolných mužů	204
18 Labyrint z ledu	213

19	Eskimo Point	225
20	Tábořiště Camp Clay	238
21	Henriettiny přesvědčovací schopnosti	251
22	Příchod tmy	257
23	Dezert pro drsné muže	265
24	Čtyřčlenná rada rozhoduje o záchranné akci	280
25	Přízračný průvod vyzábých mužů	287
26	Henriettin „návrh odměny pro zachránce“ a dar od královny	297
27	Konec nejdelší noci	306
28	Příprava záchranné akce	321
29	Triumf i tragédie	328
30	Záchranná flotila	340
31	Bojovat, vytrvat, žít	348
32	Ze strážního koše	358
33	Závod s velrybáři i s časem	371
34	„Vykonal jsem, co jsem přijel vykonat“	381
35	„S láskou opatrujte ostatky zesnulých hrdinů“	394
36	Zpátky doma	405
37	„Žádný zákon, lidský ani boží“	416
38	„Medaile ve tvaru hvězdy s modrou stuhou“	422
	<i>Epilog</i>	429
	<i>Poděkování</i>	455
	<i>Poznámka autora o použité literatuře</i>	458
	<i>Použitá literatura</i>	465

ČLENOVÉ EXPEDICE DO ZÁLIVU LADY FRANKLINOVÉ

(též známé jako GREELYHO EXPEDICE)

NADPORUČÍK ADOLPHUS W. GREELY

5. jezdecký pluk, spojovací důstojník v aktivní službě

PODPORUČÍK FREDERICK F. KISLINGBURY

11. pěší pluk, spojovací důstojník v aktivní službě

PODPORUČÍK JAMES B. LOCKWOOD

23. pěší pluk, spojovací důstojník v aktivní službě

OCTAVE PAVY

lékař a přírodovědec

SERŽANT DAVID L. BRAINARD

Rota L, 2. jezdecký pluk, Armáda USA

SERŽANT WILLIAM H. CROSS

Všeobecné služby, Armáda USA

SERŽANT HAMPDEN S. GARDINER

Spojovací sbor, Armáda USA

SERŽANT EDWARD ISRAEL

Spojovací sbor, Armáda USA, astronom a meteorolog

SERŽANT WINFIELD S. JEWELL

Spojovací sbor, Armáda USA

SERŽANT DAVID LINN

Rota C, 2. jezdecký pluk, Armáda USA

SERŽANT DAVID C. RALSTON
Spojovací sbor, Armáda USA

SERŽANT GEORGE W. RICE
Spojovací sbor, Armáda USA, fotograf

DESÁTNÍK JOSEPH ELISON
Rota E, 10. pěší pluk, Armáda USA

DESÁTNÍK NICHOLAS SALOR
Rota H, 2. jezdecký pluk, Armáda USA

VOJÍN JACOB BENDER
Rota F, 9. pěší pluk, Armáda USA

VOJÍN HENRY BIEDERBICK
Rota L, 2. jezdecký pluk, Armáda USA

VOJÍN MAURICE CONNELL
Rota B, 3. jezdecký pluk, Armáda USA

VOJÍN WILLIAM A. ELLIS
Rota C, 2. jezdecký pluk, Armáda USA

VOJÍN JULIUS FREDERICK
Rota L, 2. jezdecký pluk, Armáda USA

VOJÍN CHARLES B. HENRY
Rota E, 5. jezdecký pluk, Armáda USA

VOJÍN FRANCIS LONG
Rota F, 9. pěší pluk, Armáda USA

VOJÍN RODERICK R. SCHNEIDER
1. dělostřelecký pluk, Armáda USA

VOJÍN WILLIAM WHISLER
Rota F, 9. pěší pluk, Armáda USA

JENS EDWARD
rodilý Grónan, lovec a řidič psího spřežení

THORLIP FREDERIK CHRISTIANSEN
rodilý Grónan, lovec a řidič psího spřežení

Členové Greelyho expedice 1881–84. Sedící zleva doprava: vojín Maurice Connell, USA; seržant David L. Brainard, USA; podporučík Frederick F. Kislingbury, USA; poručík Adolphus W. Greely, USA; podporučík James B. Lockwood, USA; seržant Edward Israel, USA; seržant Winfield S. Jewell, USA; seržant George W. Rice, USA. Stojící zleva doprava: vojín William Whisler, USA; vojín William A. Ellis, USA; vojín Jacob Bender, USA; seržant William H. Cross, USA; vojín Julius Frederick, USA; seržant David Linn, USA; vojín Henry Biederbick, USA (nemocniční ošetřovatel); vojín Charles B. Henry, USA; vojín Francis Long, USA; seržant David C. Ralston, USA; desátník Nicholas Salor, USA; lékař Octave Pavy; seržant Hampden S. Gardiner, USA; desátník Joseph Elison, USA. (*Centrum námořní historie Naval History and Heritage Command*)

PROLOG

1. září 1883

Velitel expedice, poručík Adolphus W. Greely, stál na okraji kry a naslouchal nepřetržitému skřípění a dunění, jež vydávaly ledové masy v okolním moři. Byl to zvuk tak tajemný a hrozivý, že mu arktičtí badatelé dali jméno, „Dáblova symfonie“. Greely a čtyřiaadvacet mužů byli uvězněni na malé kře, kterou kvílející víchr unášel stále dál od břehu. vzdalovali se od cíle cesty. Ani vítr ale nedokázal přehlušit ten zvláštní děsivý zvuk moře, kde o sebe narážely ledy, vzájemně se drtily a lámaly a nedaly jim ani na okamžik zapomenout, jak zoufale jsou zranitelní v těchto rozlehlých nehostinných pustinách. Byli pouhými smítky na bílém ostrůvku zmítaném vodní masou, vydáni napospas větru a mořským proudům. Dvě z lodí uvízly v ledu a třetí, *Lady Greely*, parní loď o váze čtyři a půl tuny, se jim v rychlosti podařilo uchytit pomocí kotev k plující kře.

Greely se radil s meteorologem, který odečítal naměřené hodnoty v poletujícím sněhu. Bylo -12°C . Ještě nikdy žádná polární výprava nezaznamenala v tomto ročním období nižší teploty. Greely sledoval pusté okolí mezi Ellesmerovým ostrovem a Grónskem: směrem na západ, na straně Ellesmerova ostrova, kde se nachází Kaneův průliv, byly rozebrané skalní útesy a za nimi se tyčilo pohoří Viktorie a Alberta se zasněženými

vrcholky. Na východ se táhly zamžené fjordy a oparem zahalené štíty, jež se zvedaly z grónského pobřeží. Všechno pokrývala tlustá krusta námrazy – přístroje, lodě i muže. Podařilo se jim dostat se na padesát kilometrů od mysu Sabine. Právě zde měly, podle Greelyho předem vydaných přímých písemných vojenských rozkazů, zásobovací lodě vyložit potraviny pro jeho expediční jednotku. Posledních několik dní je však proud pomalu unášel směrem od pevniny zpět k severu, vzdalovali se od pobřeží a od zásob, do nichž Greely vkládal naděje na záchranu posádky. Po třech týdnech téměř nepřetržité činnosti byli muži vyčerpaní, ruce měli rozedřené a zakrvácené uvnitř palčáků z tulení kůže, jak se usilovně opírali do vesel a každý den, někdy i každou hodinu, vytahovali lodě na ledové hory a zase zpět. Ramena měli bolavá a plná puchýřů od vlečných lan. Trásli se zimou, už skoro podchlazení, a snažili se usnout venku přímo na ledu nebo schoulení na dně nekryté lodky. Greely si vzal stranou seržanta Davida Brainarda, jemůž důvěřoval, a pečlivě překontrolovali tenčící se zásoby. Když spočítali různé druhy masa včetně sušeného pemikanu, slaniny a hovězího, plus suchary, měli přiděly asi na padesát dní, možná o týden více, pokud se lovcům podaří zastřelit tuleně, mrože nebo medvěda.

Expedice měla za sebou obrovské útrapy. Během více než tři sta kilometrové cesty na sever museli čelit snad všem možným nesnázím, jež společně přestáli: napadení vlky, větrům o síle hurikánu, teplotám téměř 40 °C pod nulou a stavům blížícího se šílenství v důsledku mnoha měsíců strávených v absolutní tmě. Greely postupoval podle rozkazů a před třemi týdny nařídil svým mužům vzdát se pohodlí polární stanice Fort Conger, kterou si zbudovali nad zátokou na vzdálenějším konci severovýchodního pobřeží Ellesmerova ostrova. Opustili sporák, ohniště, izolované zdi, pevnou střechu nad hlavou

a také zásoby jídla na jeden rok, a vydali se na lodích do moří plných ledové tříště. Zamířili na jih k mysu Sabine. Vést lodi skrz rozvířenou zmrzlou drť, vyhýbat se ledovým horám v mlze, ve sněhu či mrznoucím dešti a umírajícím podzimním světle bylo riskantní. Ačkoliv by to Greely nikdy nepřipustil, špatný zrak mu navigaci téměř znemožňoval. Provést skupinu záludnými vodami vyžadovalo lepší oči.

Nakonec, když je led obklíčil ze všech stran, učinil Greely rozhodnutí vydat loď i muže na milost mořským krám. Doufal, že je proudy a větry zanesou na jih k mysu Sabine. Pokud to nevyjde, nechají tu všechno, co nezbytně nepotřebují, a pokusí se přejít na břeh po ledovém mostě. Půjdou po krách tak dlouho, dokud nedorazí na pevninu. Někteří muži byli proti tomu a reptali, že jeho rozhodnutí je šílené a rovná se sebevraždě. Jeden z nich se zmínil, že má strach z „další Franklinovy tragédie“. Lékař expedice si vztekle poznamenal do deníku: „Je příšerné plavit se takhle, ve sněhu, v mlze a ve tmě. Připadám si jak ve zlém snu z povídky Edgara Allana Poea.“ V mnoha ohledech to tak bylo.

Brzy odpoledne 1. září 1883 přinesli grónští lovci z Greelyho výpravy dva tuleně. Zatímco jeden z kuchařů zápasil v prudkém arktickém větru s lihovým vaříčem a snažil se ho zapálit, domorodí Grónané svůj úlovek stáhli a očistili. Rozdělili syrová srdce, plíce a střeva vyhladovělým členům expedice a ti se do nich lačně zakusovali. Několik slabších mužů přešlapovalo opodál, pak přiklekli k tělům zabitých tuleňů a dychtivě pili teplou krev, která dosud prýštila z ran po kulkách.

Právě ve chvíli, kdy muži okusovali vnitřnosti tuleně a otírali si z brady krev, přihnal se seržant Brainard z okraje kry a křičel, ať se všichni připraví na náraz. Od severu se na ně řítila gigantická ledová hora. Muži vzhledli a spatřili nad sebou bílou masu. Následoval náraz, kdy se všechno otřáslo v prudkém

střetu. Obrovský tlak hmoty, která do nich narazila, nadělal v jejich malé kře hluboké trhliny, povrch popraskal a pokryl se brázdami. Všichni divoce pobíhali, přeskakovali přes propasti, spěchali zachránit jídlo, lodě a přístroje, zatímco led se bortil a lámal se jim pod nohama.

Po srážce se trosky ker rozlétly všude po okolí jako roztříštěné sklo, některé kusy dosahovaly velikosti velrybářských člunů. Poručík Greely v němém úžasu sledoval, jak se pětitudnová *Lady Greely*, svíraná nepředstavitelným tlakem, zvedla z vody a vystoupala po stěně ledové hory vzhůru, kde zůstala viset. Všichni zírali s ústy dokořán a očekávali, že tlak loď rozštípne na třísky. Ale zůstala pohromadě. Tlak ledu ji držel celé hodiny ve vzduchu, až se nakonec vítr a proudy změnily, sevření povolilo a loď klesla zpátky do moře.

Poručík Greely nařídil mužům přenést všechny zbylé věci z *Lady Greely* na jejich poničenou kru a uvázat je. Pokud ji budou muset opustit, udělají to. Kru, na které pluli, rozerval náraz ve dvě. Muži se krčili v poryvech vichru, třásli se zimou a zděšením, ledové hory hrozivě kvílely a duněly. Jejich ostrůvek sebou házel a točil se dokola, unášený dál na moře. Zcela vydáni napospas větru a mořským proudům neměli žádnou možnost předvídat ani ovlivnit, kdy nebo zda vůbec se ještě někdy dostanou na pevninu.

1 / EXPEDICE DO ZÁLIVU LADY FRANKLINOVÉ

*9. července 1881 – Labradorská pánev
Severní Atlantský oceán*

Poručík A. W. Greely, velitel Expedice do zálivu Lady Franklinové, stál na přídi šedesátimetrového tuleňářského parníku *Proteus* s pohledem upřeným k severnímu obzoru. Měl na sobě dvouřadý vlněný námořnický kabát s tlustou kožešinou kolem krku a zápěstí. On a jeho posádka teď mířili až na kraj světa, do jedné z posledních oblastí, které dosud nebyly vyznačeny na mapách. Jak se úžil vstup do zátoky u ostrova Belle, míjeli kusy ledu úžasných tvarů vystupující z moře. Některé připomínaly obrovité modrobílé kovadliny, jiné vypadaly jako větrem obroušené pískovcové věže, které viděl na americkém jihozápadě. Většinu ledových hor* neuměl popsat nebo

* Ledová hora (iceberg) je většinou masivní kus ledu různorodého tvaru, který se odlomil od ledovce a pluje po hladině nebo uvízl na mělčině. Ledová kra (ice floe) je relativně plochý kus mořského ledu o šířce osmnácti metrů a více, dle velikosti se dále dělí od malé (osmnáct až devadesát metrů na šířku) až po gigantické (více než deset kilometrů na šířku). Navrstvená masa mořského ledu (floeberg) je velký až masivní kus mořského ledu, pro nějž jsou charakteristické vyvýšeniny a hřebeny vzniklé působením tlaku, který se oddělil od mořské ledové pokrývky (ice pack).

je připodobnit k jevům, s nimiž se až dosud v přírodě setkal. Pozoroval různé útvary i okolní krajinu, mžoural skrz oválné brýle do rozlehlého prostoru, z něhož se tajil dech, a snažil se představit si, co leží před nimi. Zdálo se mu, že led, skály a voda udávají nějaký nejasný směr, podle kterého by mohl zakreslit trasu. *Proteus* si prohrnoval cestu do větrem brázděného Labradorského moře. Od pobřeží se odlomila obrovská deska glaciálního ledu a zřítila se do moře. Přes zábradlí vytryskla ledová sprška a cákla mu do úzkého, ostře řezaného obličejce a na špičatou černou bradku.

Srdce se mu rozbušilo očekáváním, ale tížily ho chmurné myšlenky. Ještě neuplynul ani týden od chvíle, kdy byl 2. července na železničním nádraží Baltimore a Potomac ve Washingtonu, D.C. postřelen prezident James A. Garfield. Střelili ho z bezprostřední blízkosti, jednou do ramene a jednou do zad. Druhá kulka uvízla v blízkosti slinivky a prezident nyní bojoval v Bílém domě o život, obklopený rodinou a lékaři. Z té zprávy bylo Greelymu těžko u srdce, obával se, jak další vražda prezidenta, pokud se Garfield nezotaví, změní osud republiky. Také mu začínala chybět jeho mladá rodina – manželka Henrietta, s níž byl ženatý teprve tři roky, a dvě malé dcerky, Antoinette a Adola. Ale volání dobrodružství, a možná i mezinárodní slávy, ho zlákal do Arktidy na průzkumnou objevitelskou výpravu, která bude trvat přinejmenším dva roky, pokud všechno půjde podle plánu. Greely byl však znalý věcí natolik, aby mu bylo jasné, že cesty do Arktidy nikdy nejdou podle plánu. Roky studoval historii průzkumu polárních oblastí a hledání Severozápadní cesty a byl si vědom rizik i drsných podmínek: vydával se do nehostinného ledového labyrintu, kde ztráty na životech posádky běžně činily padesát procent i více. Ale Greely měl dost kuráže, byl zocelený válkou, a navíc oplýval zvláštním smyslem pro *věci, jež nesnesou odkladu*. Doufal, že jeho muži jsou na tom stejně.

To by jim tedy doporučoval! A. W. Greely nepřipustí žádný nepořádek! Řád je nadevše. On sám se začal řídit rozkazy, když mu bylo sedmnáct a přátelé mu říkali „Dolph“. Kázeň byla jeho druhá matka. A teď to byl on, kdo vydával rozkazy, přísně vyžadoval jejich bezchybné plnění i všeobecnou poslušnost.

Počasí bylo špatné a loď se otřásala pod náporu vichru ze severozápadu, což zpomalovalo její postup. Během předchozího týdne dopluli do Davisova průlivu, kde se poprvé setkali s mořským ledem. Greelyho fascinoval a vyvolával v něm úžas.

Do deníku si zapsal, že

*větší část ledu o rozměru přibližně metr až metr a půl
vyčnívala nad vodu a u hladiny byla hluboce zbrázděná,
patrně činností vln. Nad mořskou hladinou a pod ní se
rýsovaly dlouhé okraje, které vypadaly jako jazyky...
Jemně modré odstíny se rychle a nepostřehnutelně
proměňovaly v nezvykle světle zelené a později je střídaly
namodralé bílé tóny, když voda ustoupila od okraje kry.*

Minuli další ledové hory, z nichž některé vyčnívaly pět metrů nad vodu a zvedaly se kolem do obřích vyvýšenin a vrcholů. Greely uvažoval o trojím poslání své cesty: především se chystal zřídit nejseverněji položenou výzkumnou stanici z dvanácti plánovaných v Arktidě, které měly souběžně sbírat astronomické a meteorologické informace a údaje o magnetismu. Byla to součást revolučního vědeckého projektu nazvaného Mezinárodní polární rok (ve skutečnosti se jednalo o dva roky), kdy se různé země snažily zaznamenávat data z nejdlehlších míst planety, aby lépe porozuměly světovému klimatu. Dále bude hledat a snad i zachránit muže ze ztracené lodi USS *Jeannette*, která zmizela před dvěma lety během pokusu o dosažení severního pólu. Greely velmi dobře znal velitele této expedice,

fregatního kapitána George W. De Longa. Udělá všechno, co bude v jeho silách, aby ho našel. A v neposlední řadě sám tajně zamýšlel dosáhnout severního pólu, nebo, pokud by neuspěl, alespoň se dostat co nejdál na sever. Tento rekord byl pro polárníky svatým grálem a už tři sta let ho drželi Britové.

Greelymu bylo sedmatřicet let, byl vysoký, silný a šlachovitý. Současné velení získal díky dvěma desítkám let služby v armádě, v jejímž průběhu přežil některé z nejkrvavějších bitev národní historie. U Antietamu v roce 1862, kde bojoval u 19. Massachusettského pluku, ho zasáhla kulka do obličeje, roztránila mu čelist a vyrazila několik zubů. Upadl do bezvědomí a mezitím jeho pluk ustoupil. Když se probрал, stál nad ním voják Konfederace a snažil se ho zajmout, ale Greely se proboujel na svobodu, ačkoliv během útěku ho ještě zasáhl do stehna náboj z muškety. Poté, co ho ošetřili a zotavoval se na lehátku v polní nemocnici, se mu naskytl děsivý obraz: u stěny budovy ležely na vysoké hromadě amputované paže a nohy vojáků Unie i Konfederace, naskládané na sebe jako dříví. V ten den přišla Unie o 12 410 mužů, což bylo nejvíc za jediný den války Severu proti Jihu.

Od té doby nosil Greely plnovous, aby zakryl jizvy po zranění, a také nechtěl mít stále na očích připomínku krutostí, jichž byl svědkem.

Jakmile během svého dospívání narukoval do armády, začal pracovat na svém postupu a po čase byl převelen na západ, kde byl pověřen stavbou telegrafních linek na nepřátelské hranici s územím indiánů. Byl pečlivý pozorovatel a to mu pomohlo se během služby vypracovat na odborníka v oblasti telegrafie, elektřiny a meteorologie. Díky vůdčím schopnostem a dalším dovednostem se mu poté podařilo přesvědčit Spojovací sbor i nejvyšší šarže americké armády včetně ministra války Roberta Todda Lincolna (syna Abrahama Lincolna, který podepisoval

jeho příkazy), že „na to má“ a povede misi s formálním názvem Expedice do zálivu Lady Franklinové pojmenované na počest lady Jane Franklinové. Její manžel, legendární Sir John Franklin, zmizel se svými sto dvaceti devíti muži při hledání Severozápadní cesty v roce 1845. Lady Franklinová financovala řadu expedic a pokoušela se ho najít.

Každý nicméně věděl, že současná mise je ve skutečnosti Greelyho expedice a A. W. Greely stojí v jejím čele.

Parník *Proteus*, pokřtěný a poprvé spuštěný na vodu v roce 1874 u Dundee ve Skotsku, měl tonáž 467 tun, železnou příď a původně byl určený k lovu tuleňů. Díky své konstrukci mohl při dobré údržbě sloužit půl století, i déle. Lodi velel kapitán Richard Pike, jeden z nejzkušenějších navigátorů v ledových mořích na Newfoundlandu. Pike nabral kurz na sever a na to, jaké roční období zrovna bylo, proplouval vodami Davisova průlivu plnými ledové tříště s neobvyklou rychlostí. Robustní parník prořezával hustou mlhu a čelil úderům vln, až posléze přistál u větrem bičovaného západního pobřeží Grónska v Godhavnu (nyní Qeqertarsuaqu) na ostrově Disko. Mlha se pomalu rozpouštěla a Greely i jeho muži spatřili hory, které se zvedaly z moře do výšky nějakých devíti set metrů. U bezpečného pevninského přístavu v klidné zátoce se rozkládala osada původních obyvatel, nyní pod dánskou nadvládou. Když *Proteus* zakotvil, uslyšel Greely výstřel z děla jako signál na pozdrav při jejich příjezdu, a brzy potom dorazil na palubu Sophus Krarup-Smith, dánský královský inspektor pro severní Grónsko.

Krarup-Smith se zrovna chystal odplout na každoroční hodnocení v Upernaviku na severu, ale ze zdvořilosti odjezd odložil, protože se chtěl postarat o hosty, o Greelyho a jeho muže. Nabídl jim zásoby, informace a pomoc, jež expedice potřebovala. Uvítal je ve svém domě, který byl, navzdory své odlehlosti, překvapivě dobře zařízený: stál tu impozantní klavír,

malý kulečnickový stolek a „bohatě vybavená knihovna, byly tu koberce, obrazy a mnoho dalších civilizačních vymožeností a známek dobrého vkusu“. Krarup-Smith a jeho žena pozvali Greelyho a dva z poručíků, Kislingburyho a Lockwooda, na bohatou uvítací večeři, jejíž součástí byl losos, nadívané kajky a lahodně připravený arktický bělokur horský, to vše podávané s vynikajícími evropskými víny. Vyzkoušeli také tulení maso, které se některým mužům zdálo nepoživatelné, připadalo jim hrubé, tmavé a mastné. Greely si ho vychutnával jako šťavnaté a jemné, „s lehce nasládlou chutí“.

V Godhavnu se zdrželi pět dní. Greely si povšiml, že domy Inuitů jsou postavené z kamene a hlíny, obložené dřevem a jsou tak nízké, že se uvnitř člověk jen stěží postaví. V oknech byly namísto skel natažené pásy tuleních střev. Taková vynalézavost udělala na Greelyho dojem. Prozkoumal celou oblast a výstižně se vyjádřil, že jsou to „jen hory a moře“. srázy se tyčily do výšky několika stovek metrů rovnou z vody. Ačkoliv nalezl v útesech prolákliny, díky nimž vznikla hluboká svažující se údolí a tekly tu potoky obklopené vegetací, většinou žasl nad tím, jak je tato krajina „majestátní a pustá“.

Musel se také věnovat záležitostem pro zajištění expedice. Koupil dvanáct grónských psů do psího spřežení, divokou vrčící smečku. Ta zvířata bude potřebovat na výpravy k severnímu pólu, a stejně tak i řidiče saní, které ještě musel najmout. Kromě toho Greely obstaral velké množství mattaku, kůže bílé velryby. Při čtení záznamů předchozích expedic se dozvěděl, že je „zdrojem vitamínu C“,^{*} a je proto důležitou pomocí v prevenci proti kurdějím.

^{*} V té době se za příčinu kurdějí považovala nedostatečná výživa, jejich podstata však nebyla úplně jasná. Vědělo se, že proti této nemoci se dá bojovat pomocí citrusových plodů, jako jsou citróny a limetky, a tak si je námořníci začali

20. července přijel z blízkého Ritenbencku Dr. Octave Pavy, Francouz narozený v Louisianě. Strávil tu předcházející rok, během kterého působil jako přírodovědec v ambiciózním pokusu o kolonizaci, jež organizoval kapitán americké armády Henry Howgate. Návrh financování této mise však neprošel schválením v Kongresu, a Greely teď proto mohl Pavyho bez potíží najmout jako lékaře výpravy. Pavy měl zkušenosti s léčbou nemocí typických pro tyto drsné severní oblasti. Ten den stál Greely u podpisu jeho služební přísahy. Pavy měl pracovat také jako vedoucí přírodovědec a taxidermista, který bude mít na starosti preparování a vedení záznamů o všech získaných exemplářích.

Znovu se vydali na sever se zastávkou v Upernaviku, což v té době bylo nejsevernější osídlené místo na světě. Tady Greely nakoupil deset obleků z tulení kůže uzpůsobených pro expediční práci v Arktidě. V nedaleké malé osadě na pobřeží najal dva statné a schopné grónské řidiče psích spřežení, údajně také zkušené lovce, kteří uměli jezdit na kajaku. Jeden z nich byl Thorlip Frederik Christiansen. Jeho matka byla grónská Inuitka* a otec Dán. Greelyho muži mu hned začali říkat „Eskymák

brát s sebou na dlouhé plavby (tak lze objasnit původ britského výrazu „Limeys“, česky Angláni). Až teprve ve 30. letech 20. století se Albertu Szent-Györgymu, narozenému v Maďarsku, podařilo izolovat vitamín C, za což mu byla v roce 1937 udělena Nobelova cena za fyziologii a medicínu.

* Lidé z této oblasti Grónska, zejména ti ze severozápadní části, byli grónskými Inuity, potomky thuleských předků, kteří se rozšířili po celé Arktidě z Aljašky kolem let 1000–1400 našeho letopočtu. Žili v nejsevernějších oblastech na Zemi. Polárníci, kteří s nimi poprvé navázali kontakt, je nazývali různě – lidé z Etahu, arktičtí horalé, polární Eskymáci nebo Eskymáci. Poslední název se užívá v Americe. Pro obyvatele žijící na severu na úrovni Melvillovy zátoky se užívá označení Západní Grónčané. Původním obyvatelům kanadských území (Ellesmerova ostrova) se říká Inuité a těm, kteří žijí v nejsevernějších oblastech, Inughuité, což znamená „velcí a mocní lidé“. (Zdroje: Lyle Dick, *Muskox Land*, str. xix a 61, David Damas, *Handbook of North American Indians*, svazek 5, str. 593)

Fred“. Jeho energický přítel se jmenoval Jens Edward. Protože žádný z nich nemluvil anglicky, pomáhal zpočátku překládat Pavy, který strávil celý předchozí rok v Grónsku. Naložili kajaky a lovecké vybavení a vyšplhali na palubu.

Když se vybavili zásobami, nařídil Greely kapitánu Pikeovi, aby s lodí zamířil k obávané Melvillově zátocce. Jednalo se o skoro pět set kilometrů široký úsek rozbouřeného moře známý jako „tajemné území hrůzy“. V této oblasti se velrybáři velmi obávali nebezpečných vířících proudů. Greely se dočetl, že tu za jedinou sezónu zmizelo devatenáct lodí, některé ztratily kurz a převrhly se v kvílejícím mrazivém vichru, jiné rozmačkaly a rozdrtily obří masy ledu. *Proteus* se brodil tenkou ledovou tříští o síle slabých dvou centimetrů a všichni obdivovali obrovské plující ledové hory, které ve stálém slunečním svitu vydávaly bílou a modrozelenou záři. Ten rok bylo léto jedno z nejkrásnějších, jaké kdo pamatoval, vody Melvillovy zátoky byly stále nezvykle otevřené a 31. července spatřila hlídka mys York. Kapitán Pike proplul mořským hřbitovem za dosud nevidaných šestatřicet hodin – dle tehdejších záznamů to byla nejrychlejší přeplavba vůbec. Greelyho těšila dosažená rychlost, ale pro sebe si říkal, jestli je takto snadný průjezd běžný. Co kdyby tudy pro ně zrovna plula záchranná loď a úžina by nebyla tak dobře splavná?

Jakmile minuli mys York, zakotvil Greely u Caryho ostrovů, třicet kilometrů od grónského pobřeží. V nárazech větru pevně svíral své záznamy. Podle nich tu během expedice v letech 1875–76 ukryl anglický kapitán Sir George Strong Nares značné zásoby. Greely vyslal na pobřeží doktora Pavyho a svého zástupce poručíka Kislingburyho, a skutečně, u malé zátoky na jižním cípu ostrova muži našli kamennou mohylu a opodál 3600 potravinových dávek v dobrém stavu. Zabezpečili je pro případ, že by je oni nebo jiní průzkumníci v budoucnu potřebovali. Nares

tu také zanechal bytelný velrybářský člun, který si muži chtěli vzít, protože byl zachovalý. Greely ale nařídil, že loď tu zůstane. Předpokládal, že jednoho dne by mohla zachránit život nějakému velrybáři v nouzi, nebo i jejich vlastní životy. Zaznamenali si polohu zásob do deníků a pokračovali v cestě. Snadný průjezd otevřeným mořem Greelyho povzbudil, nařídil tedy kapitánu Pikeovi, aby je vzal kolem mysu Sabine na pobřeží Grinnellovy země, ústřední části Ellesmerova ostrova. Jak vyplývalo ze záznamů, Nares tu zřídil sklad saní a uložil několik desítek kilogramů konzervovaného hovězího masa.

Pokračovali v cestě a snadno vjeli do úžiny Smithova průlivu, zatímco hlídky průběžně sledovaly vodu před lodí kvůli ledu. Viděli lední medvědy, tuleně a spousty mrožů. Po pobřeží poletovaly kajky a malé černobílé arktické alky zvané alkouni. Množství zvěře připadalo Greelymu i ostatním mužům jako dobré znamení, některá zvířata a ptáky cestou zastřelili, a obohatili tak svoji dobře zásobenou „spížírnou“. Smithův průliv objevil proslulý anglický navigátor William Baffin v roce 1616 a mělo se za to, že je branou k „otevřenému polárnímu moři“, o kterém se předpokládalo, že je bez ledu a obklopuje severní pól. Úžině spojující Baffinův záliv s Kaneovým průlivem se výstižně říkalo „Severní Herkulovy sloupy“ a byla považována za nejpravděpodobnější trasu k severnímu pólu. Mezi Littletonovým ostrovem v západním Grónsku a mysem Sabine ve východní části Grinnellovy země se průliv zužoval a dosahoval šířky pouhých třiceti sedmi kilometrů. Při sledování rozeklaného pobřeží si Greely uvědomil, že za určitých podmínek by stačilo málo, aby se tento úzký splavný trychtýř úplně ucpal.

Během 3. srpna dopoledne dosáhl *Proteus* mysu Hawks. Padla hustá mlha a loď se jen s velkou opatrností ploužila vpřed poloviční rychlostí. Greely si zapsal do deníku: „V deset hodin večer jsme dorazili k neprostupnému ledovému poli

a *Proteus* u něj přistál. Jsme u vstupu do zálivu Lady Franklinové.“ Pike ukotvil loď v mořské ledové pokrývce u Bairdova mysu, který je výběžkem Bellotova ostrova a záliv střeží. Byl však přinucen kotvu uvolnit, protože vítr a posouvající se led začaly loď unášet k jihu, pryč od jejich cíle. Celý týden je to táhlo zpět, celkem tak urazili asi šedesát pět kilometrů. Síla větru a ledu Greelyho ohromila, překvapilo ho, jak byli bezmocní, a to i v silném, téměř pětisetunovém parníku. Byli vydáni přírodě zcela na milost.

Během návratu sledoval Greely led a vodu a uchvátilo ho hejno běluh severních pronásledovaných mečouny. Velikost běluh, tři a půl až šest metrů, na Greelyho zapůsobila stejně silně jako jejich vzezření. Všiml si, že dospělé běluhy mají „hladkou kůži bez záhybů voskově bílé barvy, ale mláďata jsou světle šedohnědá“. Z větších jedinců těchto zvířat by mohli získat téměř čtyři sta padesát kilogramů velrybího tuku a masa. Kolem nich plavali v hojném počtu také žlutavě bílí narvalové, takzvaní mořští jednorožci, pojmenovaní podle rovného rohu dosahujícího délky až tří metrů.

Nakonec se vítr změnil podle Greelyho přání a začalo silně foukat v západním směru. Led se lámal a pukal a v zamrzlém moři se otevíraly kanály – pásma splavné vody. Seržant Brai-nard je pečlivě studoval a poznamenal si, že kanály jsou „nestálé a ošidné. Bez známky varování se otevrou a zase zavřou. Mohou zůstat otevřené celý týden, nebo se do hodiny uzavřít.“ Navigátor v Arktidě podle nich hledá směr a často jsou jako záchranné lano v ledem pokrytém moři. Kapitán Pike jel teď plnou parou vpřed skrze roztříštěnou síť těchto kanálů, jež se různě kroutily a spojovaly. Pokračovali směrem na sever až do 11. srpna 1881. Když se zvedla ranní mlha, vpluli do západního ústí zálivu Lady Franklinové, který byl v této chvíli relativně bez ledu.

Greely přikázal Pikeovi vyhodit kotvu a vyslal poručíka Lockwooda na pobřeží, aby zjistil, zda se tu nachází hluboká sloj bohatá na uhlí, o které psal Nares v roce 1875. Když se Lockwood vrátil z průzkumu, hlásil, že uhelná sloj je snadno přístupná a vynikající kvality a že navíc ulovil z velkého stáda tři pižmoně. Zdálo se, že zvěře je tu spousta, a nedaleké pobřeží vypadalo jako příhodné místo pro založení polární stanice. Ve všech směrech od břehu se táhly hory, tyčily se do výšky devíti set metrů, byly jemně zakulacené a připomínaly soudky. Stejně jako na pět kilometrů dlouhém Bellotově ostrově byly i tady mnohé vrcholky pokryté sněhovými návějsi, dokonce i teď v létě. Velký přístav na úpatí hor, kde na rozloze více než třiceti kilometrů čtverečních plavaly obrovské ledové kry, dostal jméno *Discovery*, podle Naresovy lodi *HMS Discovery*. Jak Greely zaznamenal, „přístav ze všech stran obklopovaly strmé stěny o výšce od desítek až po stovky metrů“.

Aby se dostali dostatečně blízko ke břehu a mohli vyložit svůj značný náklad, jehož součástí bylo i veškeré předem nařezané dřevo na stavbu dvacet metrů dlouhého domu, musel se Pike s lodí prodírat ledem o síle od šedesáti centimetrů do tří metrů. Občas se několik set metrů vrátil a pak znovu vyrazil plnou parou vpřed, led se tříštil pod železnou přídí a loď prohrnula úsek poloviny své délky, někdy dokonce i celé délky. Jak se snažili prorazit si cestu vpřed, Pike a Greely pobídli muže, aby začali přebíhat z přídě na zád' a loď' rozhoupali. Tak pomohou při lámání ledu a zabrání, aby se loď' „zasekla“ nebo „zaštípla“. jak říkali arktičtí velrybáři, když plavidlo zůstalo uvězněné v zamrzlém moři.

Sedm hodin se prodírali tajícím ledem v přístavu, pak *Proteus* zastavil asi sto metrů od pevniny. Za ledovým pobřežním pásem, zhruba třicet metrů od hranice vody, byl plochý, vysoký, křovisky zarostlý útes, opracovaný větrem, ledem a mořem.

To bylo jejich místo. Greely ho pojmenoval Fort Conger po michiganském senátorovi Omaru Congerovi, který jejich expedici od začátku podporoval. Za pouhých šest dnů plavby urazili úctyhodných dvanáct set kilometrů (po odečtení jednoho týdne, kdy je vítr zavál jižně). Tady teď postaví vědeckou stanici a v příštích dvou letech se budou věnovat sběru dat, podnikání průzkumných výprav do nezmapované severní části Lincolnova moře a pokusům o dosažení severního pólu.

Greely vystoupil na pevninu a kráčel vzhůru na malý kopec pokrytý lomikamenem s malými purpurovými květy, který rostl v trsech mezi skalami. Ve větru podél pobřeží se vznášeli a poletovali racci a rybáci. Hned za náhorní plošinou porostlou lišejníkem pádil dolů ze strmého kopce potok se sladkou vodou. Místo vypadalo slibně, mají tu vše, co budou potřebovat. Vzduch byl chladný, čerstvý, slaný a osvěžující. Když muži začali vykládat *Protea*, Greely se zastavil a ohlédl. V přístavu Discovery se začínaly hromadit shluky ledu, a také za přístavem, směrem na západ v Kennedyho kanálu. Odněkud ze zarostlých zvlněných kopců se ozvalo nářikavé zavytí vlka. Adolphus Greely si upravil brýle a zahleděl se na tři vysoké lodní stěžně *Protea* trčící nad obzor. Pocítil vzrušení i úzkost. Když posádka spustila na vodu velrybářské čluny a devět metrů dlouhou parní loď *Lady Greely*, uvědomil si, že se nacházejí 400 kilometrů severně od poslední známé eskymácké osady a více než 1600 kilometrů severně od severního polárního kruhu. Byli teď vlastně nejsevernější lidskou osadou na Zemi. Zůstali, a to doslova, na samém konci světa.

Vykládání *Protea* v přístavu Discovery Harbor. (G. W. Rice, fotograf, Kongresová knihovna)

Stavba polární stanice Fort Conger. (G. W. Rice, fotograf, Kongresová knihovna)

2 / FORT CONGER

Při vykládání materiálu nebylo času nazbyt. Některé kanály v moři byly dosud otevřené a *Proteus* by jimi mohl projet při cestě zpátky, ale led se rychle uzavíral. Greely nařídil mužům, aby pracovali celý den a střídali se po čtyřhodinových směnách, což jim celodenní světlo polárního dne umožňovalo. Dobře věděl, že už brzy, za pouhé dva měsíce v polovině října, obloha potemní a dalších 130 dní se slunce neukáže, takže při stavbě budovy a meteorologických stanic byl důležitý každý den.

Kdyby bylo třeba, zásoby jim vystačí na tři roky. Mají skoro třicet tisíc potravinových dávek (jedna dávka představuje denní příděl potravy pro jednoho muže) různých druhů masa – vepřové a pemikan, což je vysoce kalorická směs sušeného masa a rozpuštěného tuku doplněného bobulemi, dále slaninu, šunku, skopové a také konzervy lososa, tresky a krabího masa. Kromě toho s sebou Greely vzal asi čtyřicet tisíc dávek fazolí a rýže plus devět set kilogramů brambor ve dvoukilových konzervách, směs zeleniny v kilových konzervách včetně čalamády, nakládané cibule a červené řepy. Byly tu i broskvové kompoty, melasa, sirup, nakládané vepřové a hovězí a nechyběly ani potraviny proti kurdějím: obrovské množství sušeného ovoce, slívy, nejrůznější druhy švestek a brusinková omáčka. Součástí výbavy byla rovněž spousta

soudků s rumem, jehož posilující účinky se nepovažovaly za luxus, ale za nezbytnost.

Greely pozorně dohlížel na vykládání dvou stovek vědeckých přístrojů, jejichž význam byl zásadní. V síti výzkumných pracovišť rozmístěných po celé Arktidě bude jeho stanice ležet nejseverněji. Smyslem celosvětového projektu bylo prozkoumat vše, od drsného počasí až po zamrzlá moře, severní polární záři a magnetické pole. Projektu se účastnilo dvanáct zemí a jejich posádky působily na čtrnácti cirkumpolárních stanicích. Tento nápad se zrodil v mysli pokrokového, neohroženého rakousko-uherského badatele a fyzika, Karla Weyprechta. Cestoval na Dálný východ, do Severní Ameriky, Mexika a Karibiku, až se nakonec zaměřil na oblasti severu. Společně se svým krajanem, důstojníkem a badatelem Juliem von Payerem, vedl expedici na severní pól (1872–1874), při které objevili Zemi Františka Josefa, pojmenovanou po císaři z habsburské dynastie Františku Josefu I. Tvoří ji ledovcové souostroví téměř dvou stovek ostrovů ležících v Barentsově moři u severního pobřeží Ruska.

Weyprecht zemřel v březnu 1881 na tuberkulózu a Greely byl hluboce zklamán, že tento vizionář už neuvidí výsledky své velkolepé cirkumpolární myšlenky. Greely však také cítil velkou odpovědnost za řádné provedení experimentů a nyní se zaujetím sledoval, jak seržant Edward Israel, astronom a meteorolog expedice, vybaluje a sepisuje seznam hydrometrů, barometrů, galvanometrů, anemometrů, chronometrů, magnetometrů, dvou sad senzorů solární radiace otestovaných na Yaleově univerzitě a také řady rtuťových teploměrů. Jedním z nejtěžších kousků vědeckého vybavení bylo pětáctýřicetikilové mosazné válcové kyvadlo. Vyrobil je profesor Charles Sanders Peirce, vážený filozof, matematik a logik z vědecké společnosti U.S. Coastal Survey, a zkonstruoval je tak, aby dokázalo s vysokou přesností měřit gravitační síly.

Greely a jeho muži potřebovali pro svou práci zázemí a za tímto účelem s sebou přivezli předem připravenou dřevěnou konstrukci s dvojitými stěnami na stavbu protáhlé budovy kasárenského typu o rozměrech dvacet metrů na délku, šest a půl metru na šířku a čtyři metry na výšku. Byla první svého druhu. Jakmile Greely vybral místo pro stavbu, zahájili tesařské práce a za několik čtyřiašedesátihodinových směn měli postavené krovy a chystali se konstrukci zastřešit. Dvojité stěny z desek tlustých jeden a půl centimetru, mezi nimiž bylo ponecháno třicet centimetrů místa kvůli izolaci, byly obalené zesíleným térovým papírem, který bude v době slunečního svitu pohlcovat paprsky a znásobí tak ochranu proti třesutému mrazu, kdy v zimě teplota klesala k $-60\text{ }^{\circ}\text{C}$ i níže.

Greely pomáhal odvézt poslední část nákladu z lodi a dohlížel na stavbu Fort Congeru. Bude tu stát řada dalších menších budov jako sklad potravin, stanoviště pro využití vědeckých pozorovacích zařízení, astronomická observatoř a také přístřešky s plachtou přiléhající k hlavní budově, kde umístí saně, nástroje na jejich výrobu a psi krmivo. Uvázání psi nafali, štekali a vrčeli, zatímco Greely naslouchal zvukům kladiv, která přitloukala podlahové desky a vnější obložení. Obdivoval zručnost tesařů při rámování dveří a oken i schopnosti ostatních vojáků, kteří vybavili kuchyň sporákem, kamny a ohřívačem vody, vyrobili palandy a police, dokonce dali do koupelny vanu. Když jim sdělil, že brzy přijdou teploty $60\text{ }^{\circ}\text{C}$ pod nulou, zdvojnásobili rychlost práce s kladivem. Před posledním srpnovým týdnem, čtrnáct dní po příjezdu, byla stanice skoro hotová.*

* V roce 1898 cestoval americký badatel Robert Peary po tomto regionu se saněmi. Později tvrdil, že při této výpravě dosáhl severního pólu, o toto tvrzení se však stále vedou spory. Během cesty utrpěl závažné omrzliny a museli mu amputovat osm prstů na nohou. Narazil na Fort Conger a zjistil, že je v dobrém

O pár dnů dříve se *Proteus* pokusil odplout, ale silné vrstvy ledu naváté větrem do zálivu Lady Franklinové ho zastavily poblíž ostrova Dutch Island, ještě na dohled od Fort Congeru, nedaleko čtyři sta padesát metrů vysokého kopce Cairn Hill. Na tomto vrchu stála kamenná mohyla, v níž Nares během expedice v roce 1875 uložil své záznamy. Mezi arktickými badateli byla komunikace prostřednictvím zpráv v mohylách rozšířená a považovali ji za spolehlivou. Cairn Hill byl příhodný výběžek, ze kterého byl dobrý výhled do všech stran; za jasného dne odsud bylo vidět přes celou mořskou pánev Hall Basin a Robesonův průliv až do Grónska, asi třicet kilometrů na východ. Greelymu i všem ostatním bylo jasné, že *Proteus* už vypluje každým dnem, a tak ještě rychle psali dopisy rodinám a svým drahým, aby je kapitán Pike mohl vzít zpátky do Spojených států.

Teď, když byla stanice obyvatelná, shromáždil Greely všechny muže, aby jim sdělil rozkazy ohledně povinností a podmínek života ve Fort Congeru. Greely měřil přes metr osmdesát, byl štíhlý a šlachovitý, ale měl sílu, působil přísně a autoritativně, za brýlemi hleděly živé a inteligentní oči. Z jeho zvučného hlasu zněla rozhodnost, co vyslovil, bylo jasné a definitivní. Když byl zadumaný nebo přemýšlel o důležitém rozhodnutí, tahal se za špičku dlouhé, husté černé bradky. Byla to sice jeho první průzkumná výprava do Arktidy, ale měl zkušenosti z bitevních polí války Severu proti Jihu a z amerického jihozápadu, kde na počátku poloviny 70. let 19. století pracoval na indiánském území u spojařů jako hlavní meteorolog a podílel

stavu. Dle jeho názoru to vypadalo, že obyvatelé ho opustili ve spěchu. Ubytoval se tu nejprve na několik týdnů, aby se zotavil, a to mu pravděpodobně zachránilo život. Nakonec tu zůstal rok a půl a využíval budovu postavenou Greelym a jeho muži jako výchozí stanici pro výpravy k severnímu pólu. Dřevo, které tu zbylo, použil Peary k výstavbě malé osady.

se na výstavbě kilometrů telegrafního vedení. Jednou uvízl v pustině v bouři na území Dakoty a téměř skončil pohřbený pod závějemi. Zůstal tři dny schoulený pod vozem, zabalený jen do tenké plachty, neschopný rozdělat oheň kvůli skučícímu vichru. Přežil, a když se bouře utišila, došel zpátky k řece Powder River a pokračoval v kontrole telegrafních drátů. A svůj úkol dokončil.

Teď si prohlížel shromážděnou jednotku. Tvrdit, že její složení je pro misi tohoto druhu poněkud nekonvenční, by znamenalo hrubě ji podceňovat. Shromáždění muži byli především vojáci, nikoliv námořníci, což bylo při plnění námořního úkolu nezvyklé. Podléhali ale velení Ministerstva války Spojených států, a protože většina z nich byla z různých částí armády – ze Spojovacího sboru, jezdeckta či pěchoty –, důvěřoval jejich schopnosti plnit rozkazy. Problémem bylo, že ani Greely neměl žádné námořní zkušenosti. Jako vždy však věřil, že mu bude stačit předchozí příprava a schopnost se rychle přizpůsobit situaci. Zatím se mu to osvědčilo u všeho, do čeho se kdy pustil.

Svého zástupce, poručíka Fredericka Kislingburyho, znal již od roku 1874, kdy mu poručík pomáhal budovat telegrafní vedení na jihozápadních pláních. Kislingbury se doslechl o expedici do Arktidy a napsal Greelymu přesvědčivý dopis, kde zdůrazňoval svoji ochotu učit se novým věcem, vytrvalost, trpělivost a schopnost provést oddíl těžkými zkouškami. S puškou byl Kislingbury mistr, a to se hodilo. Zanedlouho si ovšem Greely povšiml, že má Kislingbury sklon k melancholii a také otravný zvyk neustále pečovat o svůj knír. Často ho pročesával, někdy i šestkrát za den. Greelymu to připadalo jako přehnaná orientace na vlastní vzhled, což bylo tady na severu dost zbytečné.

Poručíku Jamesi B. Lockwoodovi bylo skoro třicet let, byl kariérním důstojníkem a pocházel z vážené vojenské rodiny.

Jeho otec, Henry Hayes Lockwood, to během občanské války dotáhl na generála. James Lockwood byl houževnatý, pohotový, schopný a k jeho vlastnostem patřil i šíravý humor, což pomáhalo uvolnit napětí ve svízelných situacích. Byl svědomitý, způsobilý a měl velmi dobrá doporučení.

Dr. Octave Pavy byl lékař, kterého Greely najal v Godhavnu v Grónsku za sto dolarů na měsíc. Byl to kreol z Louisiany, narodil se v New Orleansu francouzským majitelům plantáže. Vystudoval nejen lékařství, ale i malířství a sochařství na Pařížské univerzitě, bez přestání pokuřoval dýmku a přejížděl si rukou po vysokém výrazném čele, když si uhlazoval vlasy. Před časem naplánoval vědeckou expedici k severnímu pólu spolu s francouzským badatelem Gustavem Lambertem. Tento plán však překazila prusko-francouzská válka, v níž sloužil jak Pavy, tak i Lambert, když Lambert v roce 1871 padl v bitvě. Poté se Pavy vrátil do Spojených států, ale Arktida ho nepřestávala fascinovat. V roce 1880 se přidal ke kolonizační misi vedené americkým kapitánem Henrym Howgatem, která však nedopadla dobře. Poté, co byl Howgate donucen vrátit se domů kvůli poškozené lodi *Gulnare*, zůstal Pavy na severu a pokračoval ve vědeckých výzkumech. Jeho znalosti historie a tradic Arktidy se daly srovnávat pouze s Greelyho a byl ve skupině jediným člověkem, kromě Gróňanů Jense a Freda, který strávil vůbec nějaký čas na zamrzlém severu. Greely doufal, že si bude schopen nějak poradit s Francouzovým egem a arogancí.

Jens a Fred pocházeli z Grónska a byli pozoruhodně schopní nejen jako řidiči psího spřežení, ale i jako lovci, rybáři a vědecktí asistenti. Svoji práci vykonávali s úsměvem a lehkostí, a přitom si povídali spolu a s Pavym v rodné inuitštině. Byli houževnatí a ochotní, i když někdy poněkud náladoví. I přesto Greely od těchto mladých mužů hodně očekával a chystal

se maximálně využít jejich znalostí zdejších poměrů při plnění nejrůznějších pracovních i výzkumných úkolů. Společně s vojínem Roderickem Schneiderem v roli pomocníka měli na starosti tažné psy.

Z devatenácti najatých mužů bez důstojnické hodnosti měl nejvyšší postavení seržant David L. Brainard. Greely mu svěřil organizaci zásob, ačkoliv se v tomhle týmu očekávalo, že člověk bude zvládat více různých prací. Bylo mu pouhých čtyřia dvacet let, byl fyzicky zdatný a energický, měl dobře zařízený knírek a pronikavý pohled. V roce 1877 byl Brainard raněn v Montaně v bitvě u Little Muddy Creek, která se odehrála během Velké siouxske války v letech 1876–77. Utrpěl střelné zranění pravé ruky a pravé tváře. Také bojoval ve válkách s kmenem Nez perce a s kmenem Bannocků pod vedením tehdejšího plukovníka Nelsona A. Milese, který pronásledoval Sedícího býka až ke kanadské hranici a později napomáhal při dopadení a konečném odsouzení proslulého náčelníka Apačů, Geronima. Přestože byl Brainard mladý, disponoval sarkastickým smyslem pro humor, byl zocelený válkou a Greely rozhodně chtěl jeho odhodlání využít.

K expedici se přihlásili čtyři civilní odborníci, kteří tu teď také stáli v pozoru. Byli to muži bez důstojnické hodnosti a expedice se účastnili díky své odbornosti. Seržant William Cross, který měl bradku stejně dlouhou a hustou jako Greely, ačkoliv ne tak špičatou, pracoval jako mechanik v loděnicích Washington Navy Yard a k expedici nastoupil ve funkci lodního technika. Seržant George W. Rice z Nového Skotska působil jako fotograf výpravy, byl mladý, energický a velmi vzdělaný. Mluvil i četl francouzsky a v době, kdy se coby dobrovolník přihlásil na Expedici do zálivu Lady Franklinové, byl zapsán ke studiu práv na Kolumbijské univerzitě v New Yorku. Dostal úkol od deníku *New York Herald*, aby v Arktidě pořídil

fotografie a popsal své zážitky z cesty. Stejně tak ho ale přitahovala příležitost stát se prvním Kanadánem, který vyfotografuje nejsevernější oblasti světa.

Při pohledu do bezvousé tváře odvážného dvaadvacetiletého seržanta Edwarda Israela se Greely rozzářil. Obdivoval jeho kuráž. Israel byl v expedici nejmladší. V době, kdy ho jeho profesor astronomie doporučil na tuto cestu, studoval poslední ročník Michiganské univerzity. Poblíž stál zavalitý Winfield Jewell, ostřílený bývalý člen spojařského sboru, který strávil zimu na vrcholu zamrzlé hory Mount Washington v New Hampshire. To místo bylo známé nejkrutějším počasím na východním pobřeží. V expedici bude hlavním meteorologem. Greely přidělil Jewellovi dva pomocníky, seržanta Ralstona a seržanta Gardinera.

Zbytek posádky tvořili muži nedávno rekrutovaní na americké hranici. Vojenští jezdcí a pěšáci zocelení životem na pláních. Greelymu je doporučili, protože byli houževnatí, zruční tesaři a mechanici, ochotní bez řečí snášet dlouhé hodiny a dny tvrdé práce. Byli to muži zvyklí žít prakticky bez domova, měli to v krvi.

Byli klidní, ale zase ne příliš.

Greely nastínil konkrétní povinnosti a přísná nařízení platná pro každého. Vědci měli odečítat hodnoty, provádět podrobná měření a zapisovat je. Těchto měření bylo až pět set denně včetně teploty, rychlosti větru, barometrického tlaku, gravitačních sil, pozorování slapových jevů, síly ledu a další meteorologické práce, kterým zcela rozuměli jen on a Israel. Ostatní rozdělil do týmů a zadal jim různé úkoly, například dolování uhlí ze sloje šest kilometrů od Fort Congeru, průzkum a mapování oblastí v okolí zátoky Discovery a protažení cest v bezprostřední blízkosti stanice. Některé muže, kteří uměli výborně střílet, jako byl Kislingbury, vyslal na lov.

Jens a Fred pokračovali v práci se psy a Greely se pokusil o pár vyjížděk se saněmi. Na radu Gróňanů se však rozhodl cesty se psím spřežením o pár měsíců odložit, než se celá oblast pokryje sněhem a zamrzne. Obzvlášť nebezpečný byl na moři „mladý led“, než dostatečně zmrzl a změnil se v pevný. Byl tenký, snadno se prolomil a, jak si Greely povšiml, „pokrýval ho vlhký solný povlak, který je krásný na pohled, ale brzdí saně a brání jim v jízdě, podobně jako mokrý písek zpomalí pohyb lokomotivy na kolejích“. Tento problém spolu s rizikem prolomení mladého ledu, kdy člověku hrozilo buď utopení, nebo závažné omrznutí, ho přesvědčily, že bude lepší chodit na průzkum raději pěšky. Greely vyslal Lockwooda a dva další na dvoudenní cestu do vnitrozemí do okolí zálivu svatého Patrika. V údolí lemovaném strmými útesy vyššími než tři sta metrů narazili na malá stáda pižmonů. Mezi útesy vedla úzká rokli-
na a Lockwood navrhl, že se do ní později na podzim podívají.

Doktor Pavy a seržant Rice se vypravili prozkoumat sever. Měli rozkaz postupovat kolem masivního výběžku na nejvzdálenějším konci Ellesmerova ostrova po pobřeží Lincolnova moře a jít tak daleko směrem k mysu Josepha Henryho, kam až to půjde. Budou hledat jakékoliv stopy nebo známky po zmizelé lodi *Jeannette*, která vyplula ze San Franciska v červenci 1879 pod velením kapitána George W. De Longa, důstojníka amerického námořnictva. De Long zamýšlel proplout Beringovou úžinou a sledovat teplý Pacifický proud směrem na sever celou cestu až k severnímu pólu. Tento proud je známý jako Kuroshio, což japonsky znamená „Černý proud“. Jeho plán podporoval a financoval majetný vydavatel deníku *New York Herald* James Gordon Bennett, Jr., sám nadšený cestovatel. Ted' však byla *Jeannette* již nějakou dobu nezvěstná. Naposledy ji viděli američtí arktičtí velrybáři poblíž ostrova Herald u severovýchodního pobřeží Ruska. Loď byla zahalená

mlhou a stoupala z ní oblaka černého kouře. Pavy a Rice nenašli po *Jeannette* ani stopy, ale pod Ricem se probořil led, propadl se nohou do vody a jako první člen expedice tak utrpěl vážné omrzliny. S lékařskou pomocí doktora Pavyho se však rychle zotavil.

Jejich příbytek se tyčil na náhorní plošině jako maják života a bezpečí. Uvnitř masivních stěn byl Fort Conger dobře zařízený a funkční. Čtyři důstojníci sdíleli společný pokoj na jednom konci dlouhého obydlí, vyhřívaný litinovými kamínky. Greelyho místnost byla pohodlně vybavená postelí umístěnou na muniční bedně, jež navíc sloužila jako skříňka na oblečení, houpacím křeslem a malou knihovnou, kde byly stohy knih, nákresů, map a zápisků z průzkumných výprav, které si přivezl s sebou. Věnoval jim hodně času, studoval je a přemýšlel o nich. Na zeď si pověsil americkou vlajku, již ušila Henrietta, aby ji on nebo někdo z posádky mohl vztyčit na nejsevernějším místě, kam se jim podaří dorazit, nebo na severním pólu, pokud ho s boží pomocí dosáhnou. Mnohokrát tu ještě pozdě v noci psal dlouhé dopisy Henriettě a dvěma malým dcerkám, Antoinettě a Adole, prsty špinavé od inkoustu, který často na špičce pera zamrzal.

Kolem místnosti pro důstojníky vedla chodba do kuchyně a ven. Uprostřed domu byla umývárna, která současně sloužila jako pracovna pro zaznamenávání vědeckých pozorování. Muži spali na palandách postavených podél zdí, což zabralo většinu zbývajícího prostoru. Vojenské jídelní stoly se táhly v dlouhé řadě do centra budovy. V hlavní místnosti syčela a praskala velká kamna na uhlí.

Muži tu žili v těsné blízkosti, zejména důstojníci, kteří sdíleli jeden pokoj, a tak měl Greely spoustu času s nimi mluvit a pozorovat jejich chování. Všiml si, že poručík Kislingbury už od

příjezdu pravidelně nerespektuje povinný příchod na snídani v 7:30. Tři dny za sebou se zpozdil o půl hodiny. Poprvé si snídani jenom vyzvedl, ale několikrát nepřišel vůbec a vstal až po deváté. Pak vklouzl do kuchyně, rychle se najedl a vrátil se do postele, kde zůstal až do večere. Greelymu takové chování připadalo zvláštní, navíc to nikdo jiný nedělal. Kislingbury se několikrát vrátil na palubu lodi, stále ještě uvězněné v přístavu, uchýlil se do soukromé kajuty a jak Greely zjistil, trávil tu hodiny psaním dlouhých dopisů.

Greely psal dopisy také, ale byl přesvědčený, že důstojníci musí chodit na snídani ve stejnou dobu jako mužstvo. Měli povinnost jít ostatním příkladem. Jak ale bohužel očekával, musel si nakonec vzít Kislingburyho stranou a dát mu pořádné kázání. Nezáleží na tom, jestli snídá, ale musí zkrátka vstát jako ostatní, to je rozkaz. Důrazně podporučíkovi připomněl, že rozkazy musí dodržovat každý. Kislingbury trpce oponoval, že je nesmyslné nutit důstojníky vstávat ve stejnou dobu jako mužstvo. Greely na něj tvrdě pohlédl a pak klidně, ale rozhodně prohlásil, že pokud není schopen poslouchat rozkazy, bylo by možná lepší, aby se svého postu vzdal, nastoupil na *Proteus* a odjel zpátky. Žádná neposlušnost se tolerovat nebude. Nato se Kislingbury naštval a nasupeně odkráčel.

Greely zvažoval, co dělat. Bylo mu podporučíka líto, věděl, že má těžkosti. Kislingbury mu poprvé napsal z Dakoty, kde byl nasazený. Prakticky žebřal, aby se mohl připojit k expedici. Byl silně rozrušený a snažně Greelyho prosil, aby mu umožnil jet, a pomohl mu tak překonat smutek – při epidemii přišel během tří let o dvě manželky a sestru a zůstal sám, aby se postaral o čtyři malé chlapce. Kdyby odjel, ujala by se jich jeho rodina, bez pomoci by nezůstali. Psal, že pro něj odjezd bude těžký a po dětech se mu bude strašlivě stýskat, ale „až se vrátím, budou mě chlapci milovat o to víc, budou pyšní na otce,

který se odvážil postavit nebezpečím v Arktidě, o kterých jsme si společně četli“. Greelyho jeho upřímná slova přesvědčila a rozhodl se mu dát šanci, aby mu tato „bohem seslaná příležitost pomohla překonat obrovský zármutek“.

Zdálo se však, že poručíka Kislingburyho namísto úlevy od utrpení vrhá zdejší strohá prázdnota do ještě větší temnoty. Když ho Greely pokáral, že spí moc dlouho a nechodí na snídaň, Kislingbury se vkradl zpět do soukromé kajuty na *Proteovi* a napsal Greelymu dopis. Uvedl, že je zřejmé, že velitel nemá žádnou důvěru ani v něj, ani v jeho schopnosti, a pokračoval: „Mám pocit, že teď už mi zbývá jen požádat o zproštění povinností.“ Pak požádal doktora Pavyho, aby dopis veliteli doručil.

Greely byl v těžké situaci. Na této odlehlé stanici měl k dispozici jen omezené zdroje a Kislingbury byl nejen dobrý střelec a schopný lovec, ale také měl pro strach uděláno a bavila ho tvrdá práce v obtížném terénu. Pokud se ale hodlal vzpírat rozkazům, tak to by bohužel nešlo. Situace nevypadala dobře. Po večeri 26. srpna požádal Greely Pavyho a Lockwooda, aby se dostavili na místo kousek od domu a zúčastnili se formálního jednání s Kislingburym jako svědci. Greely přečetl celý Kislingburyho dopis nahlas. Dal podporučíkovi možnost zůstat za podmínky, že bude ochotně respektovat veškeré rozkazy.

Kislingbury si však přál odejít. Nedalo se nic dělat. Greely sepsal oficiální rozkaz, který zněl: „Podporučík F. Kislingbury z 11. pěšího pluku, aktivní důstojník armádního Spojovacího sboru, je na vlastní žádost propuštěn ze služby, kterou plnil jako člen této expedice. Vrací se na parníku *Proteus* do St. John's v Newfoundlandu a bude se bezodkladně hlásit velícímu důstojníkovi armády ve Washingtonu, D.C.“

Večer sledoval Kislingbury oblaka páry valící se z lodi a rychle si balil věci. Bylo kolem sedmé hodiny. Posledních šest dní byl *Proteus* v zajetí ker a zůstával ukotvený mezi Fort